

Διαδίκτυο και ψυχική υγεία παιδιών και εφήβων

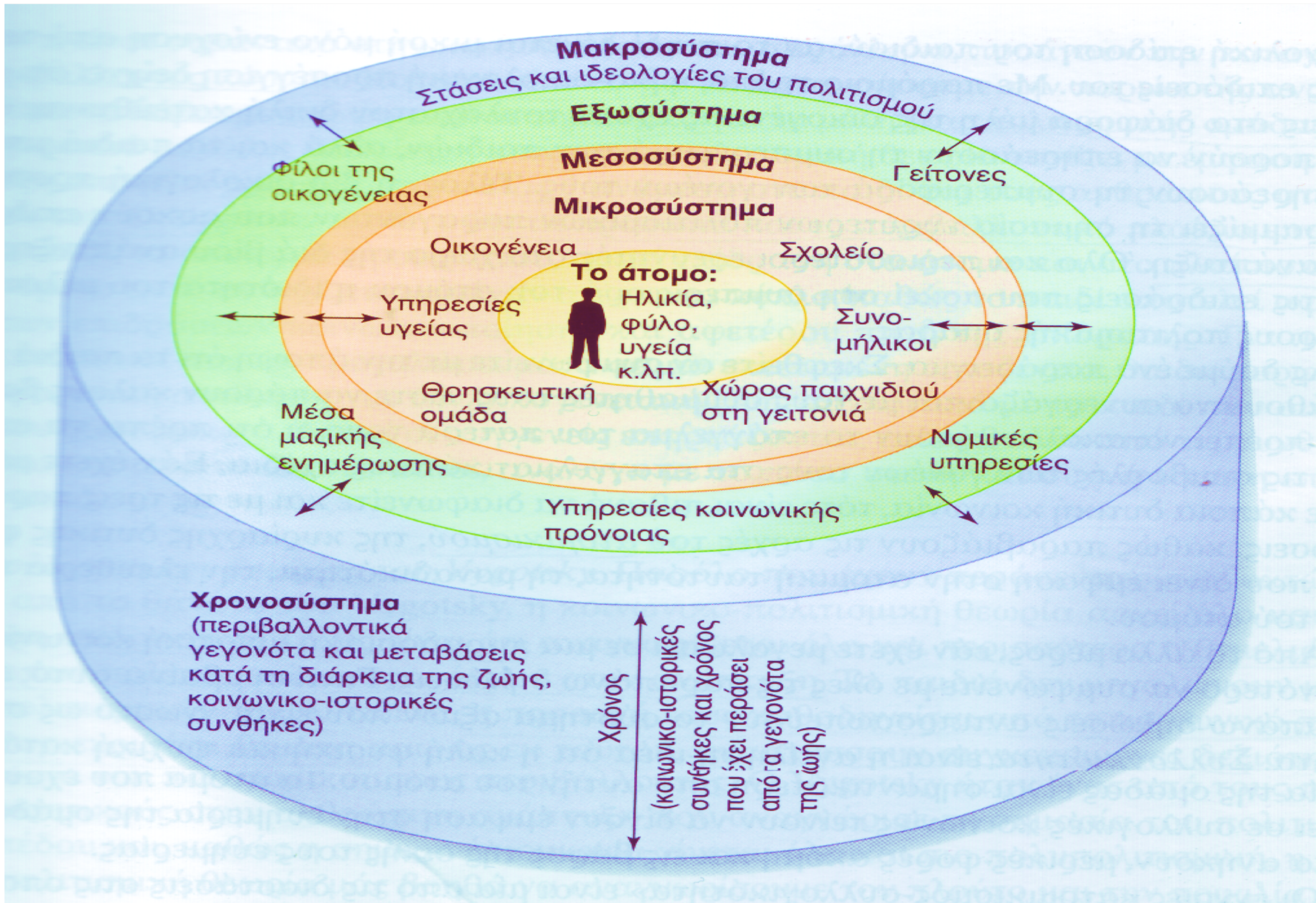
Ταυτότητα

Γονικότητα

Π.Μ.Σ. “Κυβερνοψυχολογία”, Τμήμα Ψυχολογίας, ΕΚΠΑ

15 – 29/11/2022

Ο αυξανόμενος ρόλος των αναπτυξιακών πλαισίων

- Παράγοντες κινδύνου/προστατευτικοί παράγοντες
- Συναλλακτικό /διαδραστικό μοντέλο στην κατανόηση των αλληλεπιδράσεων

Επαναλαμβανόμενα θέματα

- ...για την κατανόηση της φύσης της παιδικής ψυχοπαθολογίας.
- 1. Αυτή η κατανόηση απαιτεί βαθειά κατανόηση της φυσιολογικής ανάπτυξης και των αντίστοιχων προσδοκιών
- 2. Η κανονική ανάπτυξη γίνεται μονάδα σύγκρισης αφού ο βαθμός στον οποίο αποκλίνει η συμπεριφορά ορίζει τον βαθμό της δυσπροσαρμοστικής συμπεριφοράς
- 3. Φυσική συνέχεια των δύο προηγούμενων: η δυσπροσαρμοστική συμπεριφορά εκφράζεται με ένα συνεχές βαθμών σοβαρότητας

Πέντε επαναλαμβανόμενα θέματα

- Η φυσιολογική ανάπτυξη συνήθως προχωρεί ακολουθώντας μια τακτική/κανονική και προβλέψιμη πορεία
- Οι δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές αντιπροσωπεύουν αποκλίσεις από τη φυσιολογική πορεία
- Η δυσπροσαρμοστική συμπεριφορά εκφράζεται σε ένα συνεχές βαθμών σοβαρότητας
- Ατομικοί, διαπροσωπικοί, περιβαλλοντικοί και πολιτισμικοί παράγοντες επηρεάζουν τις αποκλίσεις στην ανάπτυξη
- Οι κλινικοί ψυχολόγοι μπορούν να αντλήσουν από μια πληθώρα θεωρητικών προσεγγίσεων, οι οποίες συμβάλλουν στην κατανόηση της δυσπροσαρμοστικής συμπεριφοράς

- Παρέκκλιση
- Δυσλειτουργία
- Δυσφορία (στον εαυτό και στους άλλους)
- Κίνδυνος (για τον εαυτό και για τους άλλους)

- Βιολογικές θεωρίες:
- Εγκέφαλος,
- Γενετικά στοιχεία (γονότυποι, φαινότυποι, ενδοφαινότυποι (φαινοτυπικοί δείκτες που αποτελούν τη βάση ψυχολογικής διαταραχής),
- Δίδυμοι
- Επιγένεση (μπορούν οι περιβαλλοντικές συνθήκες να αλλάξουν τη γενετική σύνθεση;)
- Ιδιοσυγκρασία (πώς αντιδρούμε σε συναισθηματικά ερεθίσματα)

- Ψυχοδυναμικές θεωρίες: καθήλωση ή παλινδρόμηση, Erikson, θεραπεία μέσω παιχνιδιού (A. Freud, M.Klein)
- Συμπεριφορικές θεωρίες: είτε είναι φυσιολογική είτε όχι, η συμπεριφορά αναπτύσσεται ως αντίδραση σε ένα σύνολο μαθησιακών αρχών.

- Γνωστικές θεωρίες: εσφαλμένα συμπεράσματα μπορεί να επηρεάσουν τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τους άλλους στις κοινωνικές σχέσεις αλλά και στο δικό μας σύστημα αιτιακών αποδόσεων και να δημιουργήσουν επιθετικότητα, άγχος, ή κατάθλιψη (Piaget, Elkind, Bandura)
- Θεωρίες προσκόλλησης και γονικού ρόλου (Bowlby/Ainsworth, Baumrind, συστημική θεωρία)

Προβληματική χρήση διαδικτύου

- ΠΧΔ συνδέεται με προβλήματα συμπεριφοράς, υπερκινητικότητα και καταθλιπτική συμπτωματολογία.
- Υψηλότερη ΠΧΔ: αρνητική επίδραση στην καθημερινή λειτουργικότητα και την υγεία.
- Τα μικρότερα παιδιά έχουν υψηλότερα σκορ στην Ιδεοληψία και λιγότερο στην Αδιαφορία
- Τα αγόρια εκδηλώνουν περισσότερο υψηλά επίπεδα ΠΧΔ, ειδικά δε Ιδεοληψία (Asam et al., 2019)

Table 1. The association between psychiatric disorder, emotional intelligence (EI), psychiatric symptoms and IGD

	IGD <i>n</i> (%)	Control <i>n</i> (%)	χ^2
Gender			
Male	54 (33.30%)	108 (66.70%)	0.00
Female	15 (33.30%)	30 (66.70%)	
Adult ADHD [†]			
Yes	35 (71.40%)	14 (28.60%)	41.92***
No	34 (21.50%)	124 (78.50%)	
Major depressive disorder			
Yes	5 (100%)	0 (0%)	10.25**
No	64 (31.70%)	138 (68.30%)	
Generalized anxiety disorder			
Yes	18 (69.20%)	8 (30.80%)	17.24***
No	51 (28.20%)	130 (71.80%)	
Social anxiety disorder			
Yes	4 (80%)	1 (20%)	5.02*
No	65 (32.20%)	137 (67.80%)	

	IGD Mean (SD)	Control Mean (SD)	<i>t</i>
Age	25.32 (4.20)	25.73 (3.78)	-0.71
Educational level	15.58 (1.19)	16.56 (1.15)	-5.69***
Wellbeing [‡]	4.04 (1.07)	4.97 (0.94)	-6.34***
Self-control [‡]	3.98 (0.78)	4.81 (0.77)	-7.29***
Emotionality [‡]	4.38 (0.74)	5.03 (0.78)	-5.76***
Sociality [‡]	4.36 (0.83)	4.68 (0.74)	-2.77**
EI-all [‡]	4.16 (0.61)	4.90 (0.68)	-7.63***
Depression [§]	23.91 (8.62)	12.58 (7.98)	9.38***
Anxiety [¶]	56.30 (10.41)	47.66 (9.42)	6.00***
Impulsivity ^{††}	78.87 (11.36)	65.69 (9.30)	8.90***

* $P < 0.05$.

** $P < 0.01$.

*** $P < 0.001$.

[†]ADHD: Attention Deficit Hyperactivity Disorder.

[‡]Scores on subscales of the *Trait Emotional Intelligence Questionnaire Short Form*.

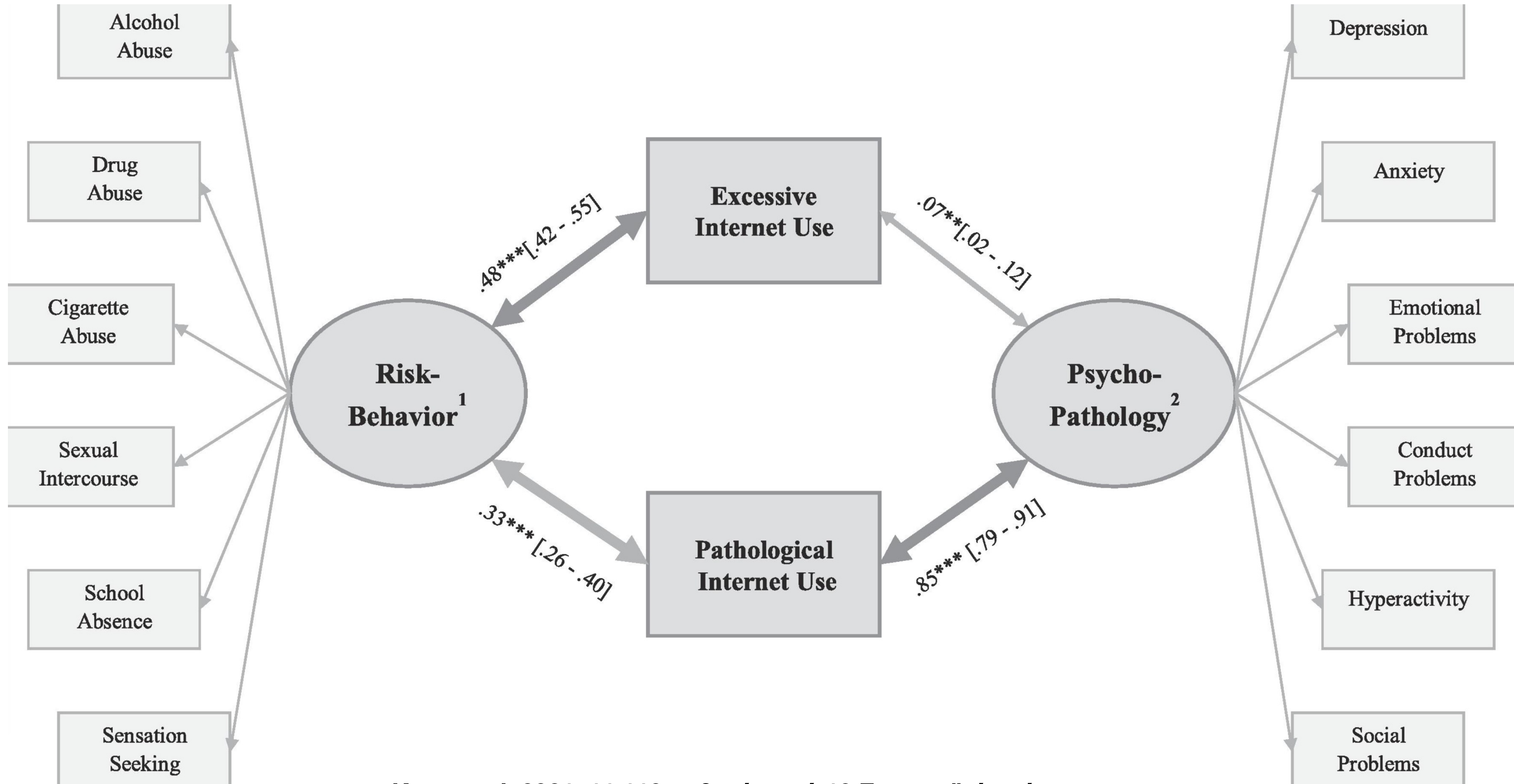
[§]Score on the *Center for Epidemiological Studies' Depression Scale*.

[¶]Score on the *The Penn State Worry Questionnaire*.

Ψυχοπαθολογία vs ριψοκινδύνευση

- Εφηβεία: μετάβαση και ευαλωτότητα
- Βασικά αναπτυξιακά βήματα “πάνε μαζί” με μια ουσιαστική αναδιοργάνωση του εγκεφάλου (Remschmidt, 2013, Jackson & Goossens, 2020)
- Αυτή η αναδιοργάνωση φαίνεται ότι θέτει βάσεις για αυξημένη ευαλωτότητα σε ψυχικές παθήσεις (Kessler et al., 2007, Costello et al., 2003).
- Επιπλέον, είναι η ηλικία της ριψοκινδύνευσης (Jessor, 1991)
- Παθολογική και υπερβολική χρήση Διαδικτύου: ψυχοπαθολογία ή ριψοκινδύνευση;

Kaes et al, 2021. 11.110 μαθητές από 10 Ευρωπαϊκές χώρες.

- Σύνθετο ζήτημα
- Περισσότερη έρευνα
- Αναζήτησή ποιοτικών δεδομένων
- Παρεμβάσεις

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Η διαμόρφωση της ταυτότητας

- Στην κλασική πλέον θεωρία του, ο Erikson (1968) υποστήριξε ότι η ανάπτυξη της ταυτότητας είναι μια δυναμική, μακρόχρονη διαδικασία, η οποία γίνεται κεντρική στη διάρκεια της εφηβικής ηλικίας.

Πίνακας 12.1 Σύνοψη των Σταδίων του Erikson

Στάδιο	Ηλικία	Θετικό αποτέλεσμα	Αρνητικό αποτέλεσμα
1. Εμπιστοσύνη ή δυσπιστία	Γέννηση-1,5 έτη	Αισθήματα εμπιστοσύνης, τα οποία προέρχονται από τη στήριξη των άλλων	Φόβος και ανησυχία σχετικά με τους άλλους
2. Αυτονομία ή αμφιβολία	1,5-3 έτη	Αίσθηση επάρκειας και αποτελεσματικότητας, αν ενθαρρύνεται η εξερεύνηση του περιβάλλοντος	Αμφιβολία για τον εαυτό, απουσία ανεξαρτησίας
3. Πρωτοβουλία ή ενοχή	3-6 έτη	Ανάληψη πρωτοβουλίας για δραστηριότητες	Συναισθήματα ενοχής για πράξεις και σκέψεις
4. Φιλοπονία ή κατωτερότητα	6-12 έτη	Ανάπτυξη αίσθησης επάρκειας	Συναισθήματα κατωτερότητας και αδυναμίας ελέγχου του περιβάλλοντος
5. Ταυτότητα ή σύγχυση ταυτότητας	Εφηβική ηλικία	Επίγνωση της μοναδικότητας του εαυτού, γνώση των ρόλων	Αδυναμία εντοπισμού κατάλληλων ρόλων
6. Οικειότητα ή απομόνωση	Πρώιμη ενήλικη ζωή	Ανάπτυξη τρυφερών, ερωτικών σχέσεων και στενών φιλικών σχέσεων	Φόβος διαμόρφωσης σχέσεων με άλλους
7. Παραγωγικότητα ή στασιμότητα	Μέση ενήλικη ζωή	Αίσθηση συμβολής στη διατήρηση της ζωής	Εκμηδένιση δραστηριοτήτων
8. Ακεραιότητα του Εγώ ή απόγνωση	Ύστερη ενήλικη ζωή	Αίσθηση συνοχής στα επιτεύγματα της ζωής	Απόγνωση για τις χαμένες ευκαιρίες της ζωής

(ΠΗΓΗ: Erikson, 1963.)

Κατακτημένη ταυτότητα

«Μου αρέσει η μουσική, θα γίνω μουσικός»

**Το άτομο είναι ψυχολογικά υγιέστερο και εμφανίζει
υψηλότερα κίνητρα επιτυχίας και υψηλότερου
επιπέδου ηθικό συλλογισμό**

Δοτή ταυτότητα

«Θα γίνω δικηγόρος, θα πάρω το γραφείο του πατέρα μου»

Τα άτομα αυτά, αν και δεν είναι απαραίτητως δυστυχισμένα, χαρακτηρίζονται από έντονη ανάγκη για κοινωνική αποδοχή και συνήθως είναι αυταρχικά

Μορατόριουμ

«Θα εργαστώ προσωρινά στο μαγαζί του αδερφού μου, μέχρι να αποφασίσω τι θα κάνω στο μέλλον»

Υψηλά επίπεδα άγχους και ψυχολογική σύγκρουση.

Από την άλλη είναι συχνά άτομα γεμάτα ζωή, ελκυστικά και επιζητούν στενές διαπροσωπικές σχέσεις. Καταλήγουν σε ταυτότητα, αλλά ύστερα από προσπάθεια.

Σύγχυση ταυτότητας

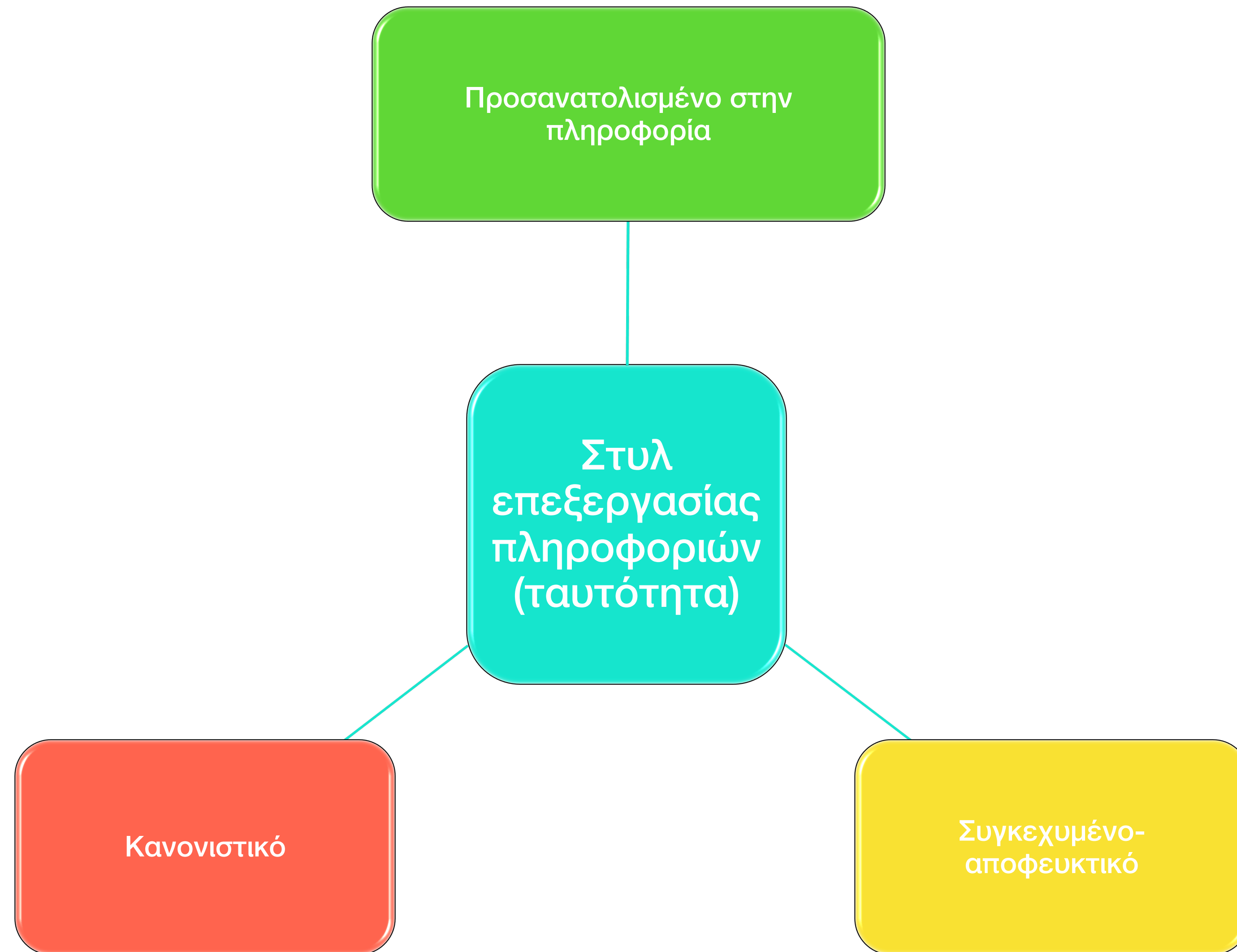
«Δεν έχω ιδέα τι θέλω να κάνω»

Η απουσία δέσμευσης μειώνει την ικανότητα αυτών των ατόμων να διαμορφώσουν στενές σχέσεις. Στην πραγματικότητα είναι κοινωνικώς απομονωμένα.

Κύκλος M-A-M-A

Το μοντέλο του M. Berzonsky

Προσανατολισμένος στην πληροφορία τύπος ταυτότητας:

- Ενεργός αναζήτηση και αξιολόγηση των πληροφοριών που αφορούν στον εαυτό.
- Αυτο-στοχασμός (self-reflection),
- Ευσυνειδησία,
- Άνοιγμα στις εμπειρίες,
- Εστίαση στα προβλήματα και
- Γρήγορη λήψη αποφάσεων

Κανονιστικός τύπος ταυτότητας:

- Νόρμες και προσδοκίες των σημαντικών άλλων
- Ευσυνειδησία και στόχοι, αλλά οι έφηβοι είναι πολύ δομημένοι και κλειστοί σε πληροφορίες που θα μπορούσαν να συγκρουστούν με τις προσωπικές τους αξίες και πιστεύω.

Συγκεχυμένος-αποφευκτικός τύπος ταυτότητας:

- Αποφυγή αντιμετώπισης προσωπικών θεμάτων και αποφυγή λήψης αποφάσεων μέχρι οι απαιτήσεις των καταστάσεων να υπαγορεύσουν τη συμπεριφορά
- Περισσότερο συναισθηματικοί
- Καθοδήγηση από τους άλλους και δυσκολίες με τον εαυτό
- (Berzonsky, 1990, 1994a; Berzonsky and Ferrari, 1996; Berzonsky and Kinney, 1995; Berzonsky and Kuk, 2000; Berzonsky and Sullivan, 1992; Dollinger, 1995).

Ένα νέο μοντέλο για την ταυτότητα

Στο πλαίσιο της μεταγενέστερης έρευνας, οι Luycckx et al. (2006, 2005, 2008) πρότειναν ένα μοντέλο πέντε διαστάσεων, στο οποίο *ανέπτυξαν* τις κλασικές διαστάσεις διερεύνησης και δέσμευσης, αλλά εισήγαγαν και μια *νέα διάσταση* (ruminative exploration: δυσπροσαρμοστική διερεύνηση) η οποία στοχεύει στην λεπτομερή καταγραφή της δυσπροσαρμοστικής πλευράς της διαμόρφωσης της ταυτότητας.

Δέσμευση και Ταύτιση με τη Δέσμευση

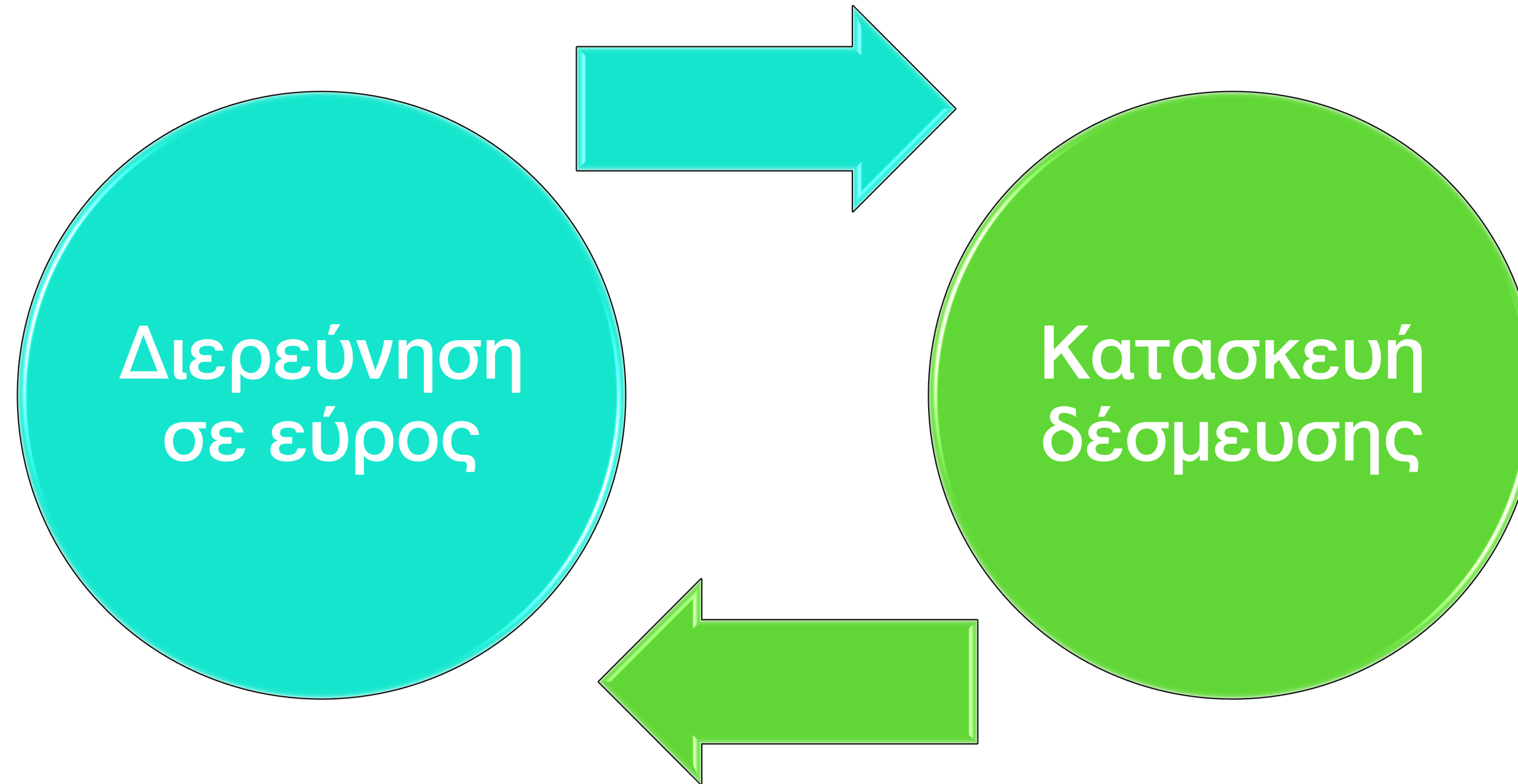
- Με βάση τις ιδέες του Bosma (1985, 1986) διέκριναν την *κατασκευή δέσμευσης (commitment making)* (η αρχική διάσταση του Marcia) και την *ταύτιση με την δέσμευση (identification with commitment)*.
- Το να δεσμευτείς δεν σημαίνει ότι ταυτίζεσαι ή ότι αισθάνεσαι βέβαιος για αυτή τη δέσμευση.

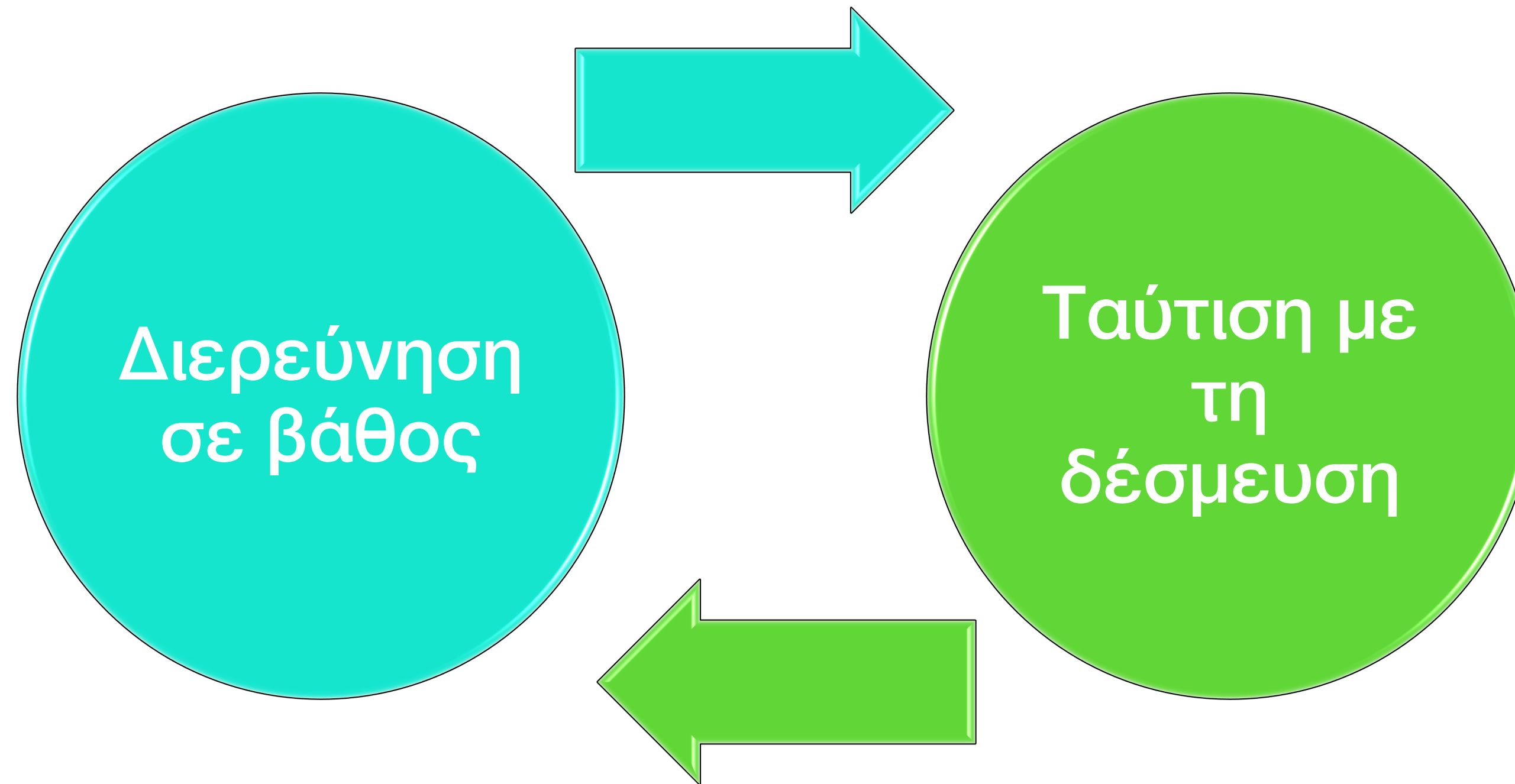
Διερεύνηση σε Εύρος και Διερεύνηση σε Βάθος

- Με βάση τις ιδέες των Meeus, Ledema et al. (2002) η διερεύνηση διαιρέθηκε σε:
- Διερεύνηση σε εύρος (η αρχική διάσταση του Marcia)
- Διερεύνηση σε βάθος

Το μοντέλο «δύο κύκλων»: Κύκλος διαμόρφωσης δέσμευσης

Το μοντέλο «δύο κύκλων»: κύκλος αξιολόγησης της δέσμευσης

Δυσπροσαρμοστική διερεύνηση

- Οι Luycckx et al. (2006a, 2011) επέκτειναν το μοντέλο με την έννοια της δυσπροσαρμοστικής (ruminative) διερεύνησης ως πρόσθετης, ξεχωριστής διάστασης ταυτότητας.

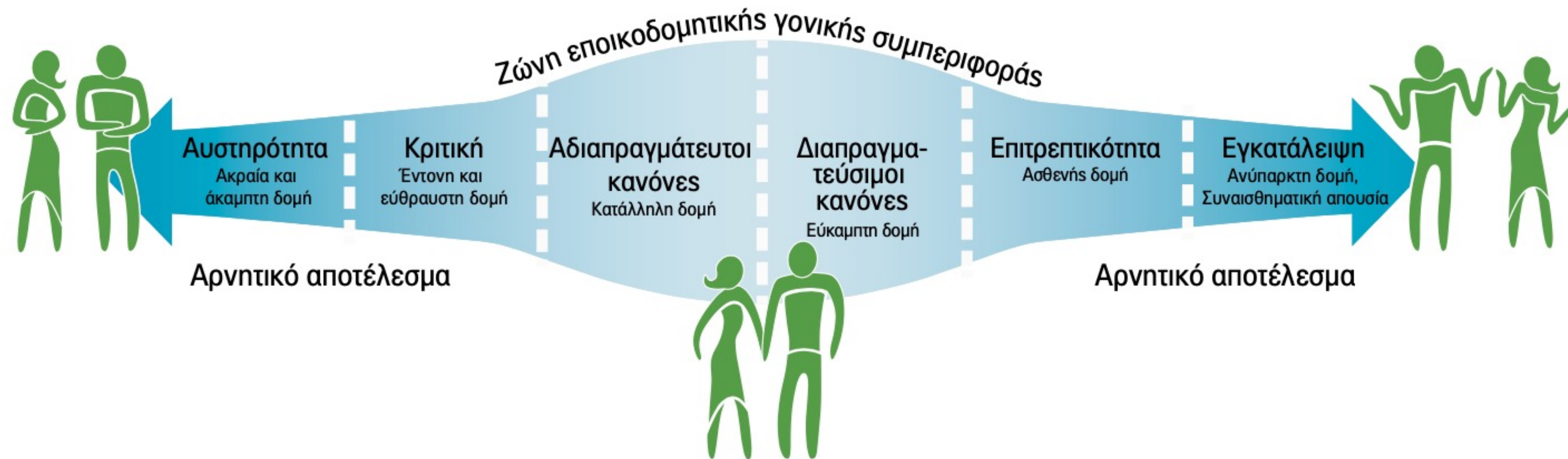

Ολοκλήρωση έναντι Σύγχυσης της Ταυτότητας
Assessment of Identity Development in Adolescence
(Goth, Foelsch, Schlüter-Müller, et al., 2012)

Κλίμακα 1: Ταυτότητα - Συνέχεια έναντι ασυνέχειας	Κλίμακα 2: Ταυτότητα – Συνεκτικότητα έναντι απουσίας συνεκτικότητας	Ψυχοκοινωνική λειτουργία
Υποκ 1.1: Σταθερότητα ατομικής προοπτικής	Υποκ 2.1: Συνεκτικός εαυτός	Σχετικά με τον εαυτό
Υποκ 1.2: Σταθερότητα σχέσεων	Υποκ 2.2: Αυτονομία	Σχετικά με τον κοινωνικό περίγυρο
Υποκ 1.3: Θετικός συναισθηματικός αναστοχασμός (self- reflection)	Υποκ 2.3: Θετικός γνωστικός αναστοχασμός	Νοητικές αναπαραστάσεις

- Γονικότητα: η συμπεριφορά που προκύπτει σε έναν άνθρωπο από τη στιγμή που γίνεται γονέας ή κηδεμόνας ενός παιδιού
- Τρία κανάλια:
  - Οι κοινωνικά αποδεκτές πρακτικές
  - Οι συμβουλές των άλλων
  - Το προσωπικό βίωμα

- Οι παράγοντες που συνδυάζονται για να επηρεάσουν το στυλ γονικότητας και τελικά διαμορφώνουν το πρότυπο γονικότητας είναι οι ακόλουθοι:
- **Επιρροές της οικογένειας προέλευσης.** Το μοντέλο γονικής συμπεριφοράς που παρατηρείται στην οικογένεια προέλευσης.
- **Κοινωνικοπολιτισμικές επιρροές.** Κοινωνική τάξη, υπόβαθρο, αξίες, πεποιθήσεις, εκπαίδευση.
- **Αμφίδρομες επιρροές.** Οι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά και οι γονείς επηρεάζουν ο ένας τον άλλο.
- **Αναπτυξιακός χρόνος.** Συγχρονισμός του γονικού στυλ και της αναπτυξιακής φάσης του παιδιού.
- **Προσωπικότητα, ιδιοσυγκρασία.** Παράγοντες που είναι μοναδικοί για τον γονέα και το παιδί.
- **Οικογενειακή δομή.** Σύνθεση της οικογένειας και ιδιότητα μέλους.

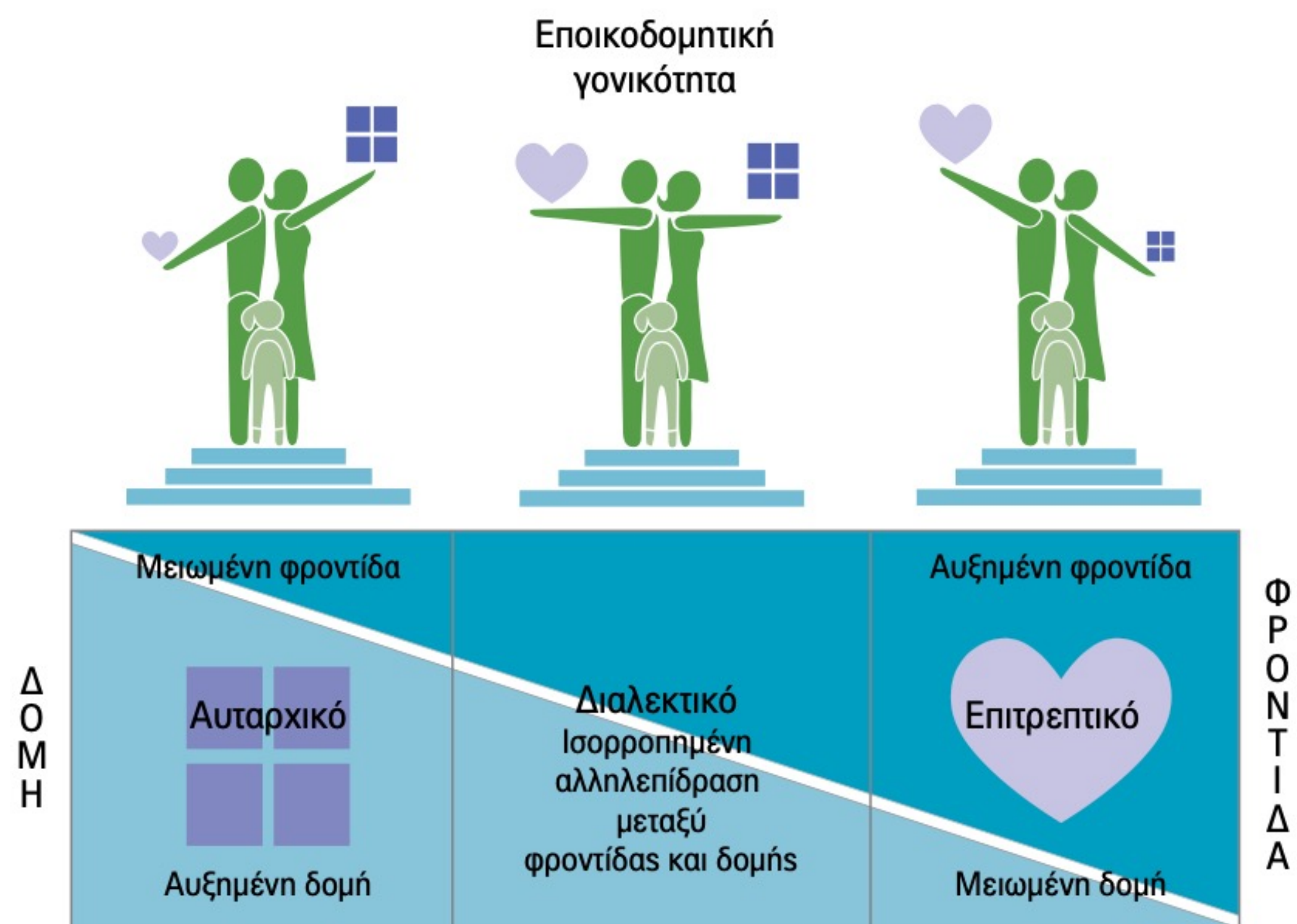

ΣΧΗΜΑ 2-1. Το συνεχές της δομής στις σχέσεις γονικότητας. Η κεντρική σκιασμένη περιοχή απεικονίζει τη ζώνη της εποικοδομητικής γονικής συμπεριφοράς.

Bigner & Gerhardt, 2020

ΣΧΗΜΑ 2-2. Ο βαθμός δομής και φροντίδας που επιδεικνύεται στα αρχικά *τρία* στυλ γονικότητας, όπως περιγράφεται στο ιστορικό έργο της Diana Baumrind (1966). Στις εικόνες, από τα αριστερά προς τα δεξιά, παριστάνονται τα στυλ: *Αυταρχικό*: αυξημένη δομή, μειωμένη φροντίδα· *Διαλεκτικό*: ισορροπημένη αλληλεπίδραση μεταξύ δομής και φροντίδας, και βέλτιστο στυλ γονικότητας· *Επιτρεπτικό*: αυξημένη φροντίδα, μειωμένη δομή.

Bigner & Gerhardt, 2020

Bigner & Gerhardt, 2020

ΣΧΗΜΑ 2-3. Φροντίδα και δομή που εκφράζονται στα τέσσερα παραδοσιακά στυλ γονικότητας.